

Винар Богдан

Економічний колоніалізм в Україні та інші праці / Українське історичне товариство, Наукове товариство ім.Шевченка в Європі, Національна Академія наук України, Львівська наукова бібліотека ім.В.Стефаника. Ред. Любомир Винар. - Нью-Йорк-Париж-Львів, 2005. - 476 с.

В умовах радикальних економічних перетворень в Україні набуває важливого значення вивчення внеску вчених української еміграції і діаспори у справу дослідження економічної історії і різних аспектів розвитку економіки України, у світову економічну науку взагалі.

УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ ТОВАРИСТВО
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ЄВРОПІ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ІМ. В. СТЕФАНИКА

БОГДАН ВИНАР
ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛОНІАЛІЗМ
В УКРАЇНІ ТА ІНШІ ПРАЦІ

Редактор ЛЮБОМИР ВИНАР

НЬЮ-ЙОРК – ЛЬВІВ – ПАРИЖ
2005

Саме цьому присвячена збірка наукових праць відомого українського економіста Богдана Степана Винара. До неї увійшли дослідження, опубліковані в різний час у фахових журналах та окремими виданнями в Європі і США. У них розглядаються різні аспекти економічної експлуатації України, розвитку українсько-російських економічних відносин, економічної думки періоду Київської Русі, проаналізовано дослідження з економіки України, здійснені в еміграції тощо.

Вихід цієї збірки в Україні є актуальним, незважаючи на те, що праці були написані у другій половині ХХ ст. Вони і сьогодні не втратили свого наукового значення. У книзі повністю збережено правопис та бібліографію автора.

Розпочинається збірка зі вступу (с.7-9), написаного відомим українським істориком Аркадієм Жуковським. У ньому подані стисла біографія і досягнення Б.Винара у галузі економічної науки і бібліотечної справи. Зауважимо, що вчений був першим серед українців деканом факультету американського університету, співзасновником Українського історичного товариства, засновником престижного видавництва "*Libraries Unlimited*", членом редколегії журналу "*Український історик*", автором і редактором багатьох університетських підручників і довідників тощо.

У передмові "*Від автора*" (с.10-12) Б.Винар пояснює причини зацікавлення економічними студіями й обгрунтовує видання цієї збірки.

У першій роботі вченого "*Економічний колоніалізм в Україні*" (с.13-142) йдеться про складні економічні процеси, що відбувалися в Україні протягом майже двох століть, починаючи з кінця ХVІІІ ст. і до 60-х років ХХ ст. Автор проаналізував роль і місце народного господарства України в економічних системах царської Росії і СРСР (20-50-ті роки ХХ ст.). На широкому фактичному і статистичному матеріалі показана політика царського уряду щодо використання господарського комплексу України для модернізації економіки Росії.

Вчений звернув увагу на особливості економічних взаємовідносин українських державних утворень і радянської Росії у 1917-1920 рр. та позицію більшовицьких лідерів щодо використання сільськогосподарського потенціалу України для ліквідації продовольчої кризи в Росії.

Б.Винар охарактеризував малодосліджену на той час проблему - дискусію між економістами (академік К.Воблій, Г.Кривченко), істориками (О.Оглоблин, М.Слабченко), державними функціонерами (В.Введенський) УСРР та керівниками загальносоюзних установ і відомств щодо розподілу бюджету в умовах планової економіки, питання переорієнтації "*советського промислу обличчям на схід*", що вимагало підпорядкування і централізації народногосподарських комплексів союзних республік, а особливо України з її високим рівнем розвитку промисловості (с.64). Вчений доводить тяглість дореволюційної економічної політики щодо України і в умовах становлення радянської планової економіки.

Другою ґрунтовною роботою Б.Винара є праця "*Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919-1964)*" (с.143-275), що була опублікована окремою книгою 1965 р. у Мюнхені. Автор охарактеризував діяльність українських емігрантських інституцій, вищих шкіл, окремих вчених на ниві економічної науки. Проаналізовано доробок економістів-емігрантів, які жили в Австрії, Великобританії, Франції, Швейцарії. Проте особливу увагу він звернув на Чехословаччину, де знаходився найбільший осередок української еміграції міжвоєнного періоду, діяли Український вільний університет, Українська господарська академія, Український вищий педагогічний інститут ім.М.Драгоманова, Український технічно-господарський інститут, Український інститут громадознавства (пізніше - Український соціологічний інститут). Відзначено доробок таких науковців, як С.Бородаєвський, В.Доманицький, Б.Мартос, К.Мацієвич, О.Одарченко, К.Осауленко, Р.Диминський, В.Садовський, В.Тимошенко, Л.Шрамченко, Ф.Щербина та інш.

Крім характеристики економічних дослідів в українських установах та вищих школах, Б.Винар проаналізував досягнення дослідників і по окремих галузях

економічної науки. Праці В.Тимошенка з господарської конкуренції і кон'юнктури, С.Бородаєвського з кооперації, Ф.Щербини зі статистики вчений відносив до найкращих у світі на той час.

Б.Винар охарактеризував студії українських економістів у Німеччині в 1919-1944 рр., зокрема таких співробітників Українського наукового інституту в Берліні, як Х.Лебідь-Юрчик, Д.Оляничин, Р.Димінський. У виданнях інституту публікувалися праці В.Кубійовича, О.Одарченка, В.Тимошенка. Вчений подає також інформацію і про дослідження економіки України німецькими авторами.

У Польщі Б.Винар відзначив економічні студії українських вчених, які працювали в Українському економічному бюро (1933-1938), Українському науковому інституті у Варшаві. Серед них - Л.Биковський, Є.Гловінський, В.Іванис, Б.Іваницький, В.Кубійович, Ю.Липа, Л.Лукаsevич, К.Мацієвич, Т.Олесевич, В.Садовський, І.Фещенко-Чопівський, Є.Чехович, І.Шовгенів та інші.

У 1945-1965 рр. у Західній Німеччині (ФРН) діяли організації і вищі школи, що займалися й економічними дослідженнями. Це, насамперед, Наукове товариство ім.Шевченка, Українська вільна академія наук, Українська висока економічна школа, Український технічно-господарський інститут, Український вільний університет, Інститут вивчення СРСР. Вчений визначив досягнення і головні пріоритети у студіях як окремих економістів, так і установ та вищих шкіл в цілому.

Чимало уваги Б.Винар приділив дослідженням українських науковців, які проживали у США (1945-1965). Подано інформацію про українські періодичні видання, що висвітлювали економічну тематику, діяльність окремих українських інституцій на ниві економічних досліджень, зокрема відділу Наукового товариства ім.Шевченка, Української вільної академії наук, видавництва, що друкували книги відповідної тематики. Позитивним моментом дослідження Б.Винара є те, що він виділив спеціальний розділ про бібліографію праць окремих, відомих на Заході українських економістів. Це - В.Тимошенко, І.Витанович, К.Кононенко, М.Чировський, В.Голубничий, З.Мельник, В.Бандера, І.Коропецький та інші. Вчений охарактеризував і дослідження з економіки України американських науковців.

Третя робота *“Сучасний стан економічної науки на Україні”* (с.274-295) присвячена аналізу стану економічної науки, розвитку економічної освіти, пріоритетним напрямкам економічних досліджень в УРСР, зокрема у галузі політекономії, теоретичних засад радянської економіки, історії економічної думки, вивчення стану народного господарства.

У четвертій праці *“До питання історичного дослідження розвитку економічної думки”* (с.296-321) йдеться про дослідження в УРСР історії вітчизняної економічної думки, аналізується література з цієї тематики, узагальнюється історіографія економічної історії, уточнюється її періодизація.

Про широту і різнобічність наукових уподобань Б.Винара свідчить його ґрунтовна робота *“Розвиток економічної думки в Київській Русі”* (с.322-436), що була вперше опублікована на сторінках журналу *“Український історик”* у 1971-1974 рр. Вчений охарактеризував особливості суспільно-економічних відносин, соціальної структури, розвитку сільського господарства у Київській Русі, проаналізував історіографію проблеми та історичні джерела, акцентував увагу на дослідженні різних сторін сільськогосподарського виробництва. Це - система землеробства, знаряддя праці, види сільськогосподарських культур, збір врожаю, форми землеволодіння, питання сільськогосподарської політики тощо.

Останньою у збірнику є робота “До питання українсько-російських економічних взаємин” (с.437-457), що є переробленим і скороченим варіантом окремого розділу зазначеної вище праці “Економічний колоніалізм в Україні”, а саме: “Народне господарство України в економічній системі СРСР”. Автор акцентував увагу на позиції радянського центрального керівництва щодо використання потенціалу союзних республік, а особливо України, у справі модернізації економіки СРСР на сході, тобто в Російській Федерації.

Наприкінці збірника подано іменний покажчик, що розширює інформативну базу роботи, та редакційні примітки, де вказано джерела передруку вміщених у рецензованому збірнику праць Б.Винара.

В цілому збірник наукових праць відомого вченого дає можливість дослідникам ознайомитися з нетрадиційним для радянського і частково - пострадянського періодів підходом до вивчення вітчизняної економічної думки. Позитивним моментом книги є характеристика автором доробку українських економістів, які через політичні обставини змушені були емігрувати і на праці яких в СРСР було накладено табу. Для сучасних дослідників економічної тематики історії України відкриваються нові напрямки досліджень, які передбачають опрацювання творчої спадщини представників української еміграції і діаспори.

Разом з тим слід звернути увагу, скоріше видавців ніж автора, на певні недоліки книги. Так, кінець останнього речення на сторінці 171 повторюється і на наступній сторінці. На сторінці 204 в останньому абзаці, де йдеться про Гловінського, замість літери “Є”, що означає ім'я Євген, вказана літера “С”. Окремі факти, подані Б.Винаром, потребують уточнення. Першою працею Сергія Бородаєвського була не магістерська робота французькою мовою “*Credit populaire en Russie*”, що вийшла 1900 р. у Парижі до I Міжнародного конгресу з питань дрібного (народного) кредиту, а стаття “Незаконнорожденные в крестьянской семье”, опублікована у журналі “Русское богатство” (1898, №10, с.235-251). До речі, 1900 р. у Петербурзі вийшла у світ брошура С.Бородаєвського “Где достать ремесленнику денег на хозяйственные расходы”.

Незважаючи на ці зауваження, збірник наукових праць знаного у світі вченого Богдана Степана Винара, безумовно, є потрібним і корисним не тільки економістам та історикам. Він заслуговує на увагу широкої читацької аудиторії, дає можливість пізнати нові, до цього невідомі віхи розвитку української економічної думки, повернути імена наших славних співвітчизників, які і в еміграції працювали на славу України.

В.М.ВЛАСЕНКО